

АГРОПРОМИСЛОВА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ЧИННИК ЗРОСТАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЛЬОНОВИРОБНИЦТВА

Визначено перспективні напрями ефективних форм взаємодії й організаційно-економічних зв'язків між підприємствами суміжних галузей льоновиробництва. Обґрунтовано пріоритетні напрями розвитку інтеграційних процесів у льонопромисловому підкомплексі на ближчу перспективу, зокрема, створення вертикально та горизонтально інтегрованих структур, які працюватимуть на основі поглиблення контрактних взаємовідносин сільгоспвиробників із льонозаводами. Обґрунтовано необхідність створення багатofункціональних обслуговуючих льонарських кооперативів, членами яких будуть дрібні та середні льоносіючі підприємства.

Постановка проблеми

Під час здійснення аграрної реформи основна увага концентрувалася на докорінній зміні відносин власності, а не на відносинах обміну і розподілу. Досі не запроваджено дієвого організаційно-економічного механізму втручання держави в обмінні процеси на ринку льонопродукції, що значно погіршує економічне становище сільськогосподарських підприємств. Водночас, вони разом з підприємствами переробної промисловості і посередниками утворюють ринок льонопродукції. Здійснити кардинальне вдосконалення розподільних відносин можливо завдяки розвитку досконалої агропромислової інтеграції у льонарстві, в якій діяв би всебічно обґрунтований економічний механізм розподілу між учасниками кінцевих результатів, отриманих від реалізації виробів з льону, виготовлених зі сільськогосподарської сировини. Актуальність зазначених проблем, їх недостатній аналіз у вітчизняній економічній науці зумовили вибір, теоретичну та практичну значимість даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень

Проблеми забезпечення конкурентоспроможності продукції сільського господарства знайшли відображення в роботах В.Г. Андрійчука, С.М. Кваші, М.Й. Маліка, П.Т. Саблука, О.О. Школьного, О.М. Шпичака та ін. Організаційно-економічні питання функціонування й підвищення ефективності льонопромислового підкомплексу та його складових розглядаються в наукових працях П.А. Голобородька, І.П. Карпця, О.Ю. Локтя, В.А. Москаленка та ін. Однак, питання конкурентоспроможності продукції льонарства та шляхів підвищення її рівня залишається недостатньо вивченим та потребує окремого наукового дослідження.

Об'єкт та методика дослідження

Метою дослідження є ідентифікація макроекономічних проблем підвищення рівня конкурентоспроможної продукції та визначення ролі держави у цьому процесі. Об'єктом дослідження є процес підвищення конкурентоспроможності продукції льонарства. Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних і практичних аспектів підвищення рівня конкурентоспроможності продукції в умовах дестабілізації вітчизняного льонвиробництва та посилення міжнародної конкуренції.

Теоретичною і методологічною базою дослідження є діалектичний метод пізнання і системний підхід до вивчення економічних явищ і процесів. Дослідження проводилося з використанням таких методів: абстрактно-логічним, економічним аналізом і синтезом, монографічним, розрахунково-конструктивним, економіко-статистичним тощо.

Результати досліджень

Перспективи щодо підвищення конкурентоспроможності льонопродукції та ефективного функціонування як льоносіючих підприємств, так і льонопромислового підкомплексу в цілому можливі лише на основі взаємодії льонарів з галузями-постачальниками матеріально-технічних ресурсів і галузями, що забезпечують подальшу переробку льоносировини і доведення її до споживача. Економічно справедливі та обґрунтовані міжгалузеві відносини усіх учасників технологічного ланцюга є передумовою рентабельного й висококонкурентного виробництва продукції на всіх етапах технологічного ланцюга – від вирощування льону до отримання готової продукції.

Особлива актуальність при виявленні резервів підвищення конкурентоспроможності та ефективності льонвиробництва належить організаційно-економічному механізму взаємодії галузей підкомплексу, теоретичних і практичних аспектів інтеграційних моделей відносин його учасників. Існуюча проблема економічних взаємовідносин у льонопромисловому підкомплексі зумовлена рядом прорахунків, допущених під час реформування агропромислового сектора економіки.

Внаслідок економічної кризи в країні відбувся процес дезінтеграції: економічні інтереси виробників сировини та переробників віддалилися, а в деяких випадках стали навіть антагоністичними. Це спричинило руйнацію зв'язків у межах традиційних сировинних зон, скорочення обсягів виробництва льоносировини, недозавантаження виробничих потужностей переробних підприємств, що призводить до економічного занепаду галузі.

Негативні тенденції у виробництві льону-довгунця протягом 1990–2010 рр. позначаються на переробних підприємствах: льонозаводах, льонокомбінатах, оскільки розвиток підприємств переробної сфери льонопромислового підкомплексу залежить від стану льонарства, яке визначає не тільки обсяги виробництва, а й асортимент і якість кінцевої продукції. Так, із 10 наявних льонозаводів у Житомирській області (Баранівський, Володарсько-Волинський, Смільчинський, Коростенський, Коростишівський, Новоград-Волинський, Овруцький, Олевський, Червоноармійський, Радомишльський) в робочому стані знаходяться лише 5. Їх потужність складає 50–60 тис. тонн льонотрести на рік, а

використовується лише на 10–15 %. Скорочення виробничих потужностей, в основному, відбувається за рахунок зносу основних засобів, у певній мірі як результат збільшення трудомісткості виробництва.

Відсутність інвестиційних ресурсів в галузі призвела до припинення оновлення основних фондів, збільшилися їх обсяги з наднормативними строками служби: більш як половина встановленого обладнання знаходиться в експлуатації понад 15–20 років. Більше того, матеріально-технічна база деяких льонозаводів оновленню практично не підлягає.

Ступінь зношеності основних виробничих фондів підприємств зі вторинної обробки льону досяг 90 % у 2010 р. проти 40 % у 1996 р. Коефіцієнт оновлення протягом останніх п'яти років коливається в межах 2 %. Технологічне обладнання льонозаводів є не тільки фізично зношеним, а й морально застарілим. Тому наразі постає проблема переоснащення і модернізації переробних підприємств льонарського підкомплексу. Виробничі потужності текстильної промисловості використовуються на 6,9 %; випуск лляних тканин зменшився у 34 рази.

Логічним у цій ситуації є планомірне підвищення собівартості виробів на всіх технологічних етапах, що знижує їх конкурентоспроможність як на вітчизняному, так і світовому ринках. Тому перспективним та ефективним рішенням щодо виходу льонарських підприємств з кризової ситуації є розвиток інтеграційних процесів та кооперації у льонопромисловому підкомплексі. Згідно із Законом України «Про сільськогосподарську кооперацію», основною метою діяльності сільськогосподарських кооперативів є забезпечення взаємодії господарств із зовнішнім середовищем шляхом контрактних зв'язків горизонтальної та вертикальної інтеграції, що сприятиме розширенню економічного і виробничого співробітництва, поєднанню інтересів підприємств відокремлених галузей для отримання високого кінцевого результату.

Агропромислова інтеграція є об'єктивним економічним процесом, який, з одного боку, пов'язаний із суспільним поділом праці, з другого – необхідністю взаємодії між спеціалізованими галузями та видами аграрного і промислового виробництва. Економічна енциклопедія трактує агропромислову інтеграцію як «посилення виробничо-економічних зв'язків і органічне поєднання сільського господарства й галузей промисловості, транспорту, торгівлі тощо, що обслуговують сільське господарство, постачають ресурси і доводять його продукцію до споживача» [1]. Функціонування агропромислового комплексу як єдиної організаційної системи передбачає забезпечення ціленаправленого розвитку організаційно і технологічно взаємопов'язаних галузей й підприємств, єдність інтересів у кінцевих результатах агропромислового виробництва.

Для удосконалення економічних взаємовідносин в галузі можливою є як горизонтальна, так і вертикальна інтеграції. Горизонтальна інтеграція у льонарстві сприятиме внутрішньогалузевому кооперуванню льоносіючих підприємств. На її основі створюватимуться стартові передумови для придбання та використання дрібними і середніми льоносіючими господарствами сучасних засобів виробництва і технологій з одночасним поглибленням спеціалізації.

Зокрема, перспективним є створення і обслуговуючих, і виробничих кооперативів. Для багатофункціональних підприємств, які мають площу посіву льону-довгунця до 50 га, перспективним вважається створення обслуговуючих кооперативів, що покладають на себе виконання функцій посередницьких організацій: продаж льону високої якості як в середині країни, так і за кордоном; здійснення операції за найбільш вигідними цінами тощо. Оскільки у дрібних льоносіючих підприємствах гостро постає проблема матеріально-технічного забезпечення, то у такому випадку створення обслуговуючого сільськогосподарського кооперативу підвищить організацію міжгосподарського використання техніки, завантаження її у відповідності з технологічними нормами. Організаційними формами цього виду інтеграції може стати створення спеціальних машинних станцій, парків, машинних товариств на акціонерній чи кооперативній основі. У той же час, кооперація виступає в ролі потужного фактора, який працює на внутрішню організацію господарств: перебудовує її відповідно до ринкових умов за допомогою цінового механізму та контролювання якості льоноволокна.

Перспективною формою горизонтальної інтеграції є створення виробничих кооперативів. Прикладом може слугувати розвиток кооперації в льонарстві Франції, зокрема, вивчення досвіду роботи науково-виробничого кооперативу «Терра де лін». У даному кооперативі льон вирощують 650 фермерів на площі 10 тис га, тобто у середньому по 15,4 га. Площа посіву у фермерському господарстві займає 3–150 га, середня врожайність трести становить 6,5–7 т/га, насіння – 0,6–0,8, довгого волокна – 1,5, короткого – 0,4–0,5 т/га. Тобто у загальній масі волокна довгому належить 75, а короткому – 25 % [2, с. 83]. Якщо порівняти з наведеними даними результати українського льонарства, то в найкращі часи його розвитку частка довгого волокна у загальній його кількості при переробці трести на льонозаводах не перевищувала 40 %. Високих показників у льонарстві у цій країні досягають значною мірою завдяки сприятливим для росту і розвитку льону помірним приморським кліматом й рівномірною та достатньою вологістю. Але наявність необхідних у якості і кількості факторів виробництва не визначає основні конкурентні переваги французького льонарства. Головними чинниками є висока організація виробництва, неухильне дотримання агротехнології вирощування й досконала високопродуктивна техніка для збирання врожаю та його первинної переробки. Крім того, кооператив має добре організований науковий підрозділ з 19-ма працівниками, який здійснює науково-дослідні роботи з біотехнології льону, селекції і насінництва нових сортів, агротехніки вирощування, збирання врожаю та його первинної переробки. Підрозділ вивів 6 селекційних сортів, насінням яких засівають 80 тис. га льону, що вирощують у Франції. Наукові лабораторії кооперативу обладнані найсучаснішими приладами, комп'ютерною технікою та іншою апаратурою.

В інших льоносіючих країнах, наприклад, в Бельгії та Чехії, різновидом організації взаємовідносин горизонтальної інтеграції є створення фермерами, яким належить комплекс машин для вирощування і переробки льону-довгунця,

кооперативів, основним завданням яких є надання фермерам допомоги при збиранні, переробці та реалізації льонопродукції. Фермери отримують виручку від реалізації волокна за виключенням витрат на доставку. Досвід різних льоносіючих країн світу свідчить про необхідність тісної інтеграції льонарів, зокрема, створення сільськогосподарських кооперативів, які б сприяли об'єднанню їх зусиль задля досягнення спільних інтересів.

Важливим питанням агропромислової інтеграції в льонопромисловому підкомплексі є налагодження організаційно-економічних взаємозв'язків виробників льоносировини з льонозаводами і текстильними підприємствами, спрямованих на зближення та поєднання їх інтересів з метою досягнення максимальної ефективності функціонування як окремих галузей, так і підкомплексу в цілому.

Інтегровані формування з виробництва і переробки льону слід створювати на основі координації та підтримки держави. Організаційна єдність і централізація управління не повинні впливати на самостійність господарюючих суб'єктів та забезпечувати маневреність й гнучкість роботи. Здійснення єдиної економічної стратегії на основі вивчення кон'юнктури ринку льонопродукції сприятиме узгодженню інтересів учасників. Це вимагає створення на рівні об'єднань маркетингових служб, оскільки для окремих підприємств витрати на їх утримання обтяжливі; ефективну взаємодію між учасниками інтегрованого формування має забезпечити ціновий механізм, який би гарантував сільгоспвиробникам еквівалентну оплату продукції, а переробникам – необхідні обсяги високоякісної сировини.

Фінансове забезпечення інтегрованих структур слід формувати за рахунок власних коштів, залучення банківського капіталу, пільгового кредитування, державної підтримки товаровиробників льону-довгунця [8]. Заслужовує на увагу також досвід взаємовідносин між заводами і льоносіючими господарствами країн Західної Європи.

Особливістю виробництва льонопродукції у Франції і Бельгії є те, що технологія вирощування і збирання льону пов'язана із способами його обробки за допомогою тісних організаційно-економічних зв'язків між виробниками і споживачами льоносировини. Льонозаводи зацікавлені та сприяють виробництву високоякісної сировини з найменшими витратами на її вирощування і переробку. На державному рівні в цих країнах була створена Асоціація виробників льоноволокна. Однією з форм інтеграції є оренда переробними підприємствами паїв землі. Розміри оренди можуть сягати до 1000 га землі. Відповідно всі роботи, включно до отримання волокна, здійснює промисловець.

Вивчення зарубіжного досвіду розвитку інтеграційних відносин по вертикалі в льонопромисловому підкомплексі свідчить про те, що такі структури є більш ефективними і пристосованими до ринкових відносин. Створення замкнутого виробничого ланцюга від вирощування льону, переробки його на всіх стадіях до виробництва готових виробів за умови довгострокових, економічно вигідних відносин між сферами, підвищить конкурентоспроможність льонопродукції на

всіх технологічних етапах та ефективність функціонування льнопромислового підкомплексу в цілому.

Однак, в Україні наразі розвиток процесів вертикальної інтеграції в агропромисловому секторі стримують такі фактори: загальний стан економіки країни, низька технічна оснащеність сільськогосподарського виробництва, відсутність у сільськогосподарських і переробних підприємств можливостей залучення зовнішніх фінансових ресурсів, стимулюючої податкової, фінансово-кредитної, митно-тарифної політики, недосконала законодавча і нормативна бази, теоретичне та практичне опрацювання механізму взаємовідносин господарюючих суб'єктів різних форм власності в межах об'єднань. У результаті інтеграційні відносини в льнопромисловому підкомплексі недостатньо розвинуті. В основному, це кооперація товаровиробників льносировини з льнозаводами. Тому, в першу чергу, постає проблема теоретичного і практичного вирішення питання створення агропромислових об'єднань у досліджуваному підкомплексі.

У процесі трансформації економічних відносин в аграрному секторі напрацьована певна законодавча база, яка є правовою основою для розвитку агропромислової інтеграції. Зокрема, це Господарський кодекс та Закони України «Про підприємництво», «Про господарські товариства», «Про сільськогосподарську кооперацію» та інші законодавчі акти. Ця база, як свідчить практика, суперечлива і не вирішує всіх організаційно-економічних питань при регламентації взаємовідносин між галузями підкомплексу. Крім того, у процесі реформування аграрного підприємництва структура прав власності сформувалася не на користь льонарів, наміри щодо узгодження економічних інтересів учасників технологічного ланцюгу через приватизацію майна підприємств первинної переробки льонудовгунця за участю сільськогосподарських виробників не вдалося здійснити. Законом України «Про особливості приватизації майна в АПК» від 10.07.96 р. було передбачено, що 51 % акцій переробного підприємства, яке приватизується, повинен бути переданий господарським товаровиробникам [3, с. 188]. Проте, економічні інтереси льноносіючих підприємств Житомирської області як постачальників сировини, не збігаються з економічними інтересами переробного підприємства: по-перше, сільськогосподарські підприємства зацікавлені в одержанні максимального прибутку від реалізації сировини в той час, коли інтереси трудового колективу полягають в купівлі сировини за нижчою ціною і тому, щоб залишити у своєму розпорядженні якомога більше прибутку; по-друге, навіть при дотриманні законодавства основний пакет акцій належить фізичним особам – господарським виробникам і членам трудового колективу, які не здійснюють впливу на управління льнозаводами.

Поряд з даною формою агропромислової інтеграції в 1990-ті рр. прискореного розвитку набула і внутрішньогосподарська форма, за якої аграрні підприємства стали масово створювати переробні потужності (цехи), з метою переробки на них сировини і отримання кінцевого для споживача продукту. Це була реакція сільськогосподарських виробників на монополіне становище підприємств третьої сфери АПК, за якою вони вершили на свою користь ціновий диктат і несвоєчасно розраховувалися за закуплену в сільськогосподарських підприємствах сировину. Проте, і дана форма

агропромислової інтеграції не є перспективною, оскільки має ряд недоліків. Головним з них є низький технічний і технологічний рівні переробки продукції, оскільки побудовані льоносіючими підприємствами малопотужні цехи не забезпечують глибокої переробки сировини, через що втрачаються цінні супутні продукти. На таких виробництвах, порівняно з великими підприємствами, собівартість льонопродукції вища, її якість нижча, що призводить до зниження рівня конкурентоспроможності льонопродукції. Зазнає витрат і суспільство в цілому через недовикористання потужностей великих переробних підприємств.

Отже, реорганізація прав власності в ході трансформації економіки України та відповідне організаційно-правове оформлення на всіх рівнях льонопромислового підкомплексу, поряд з нерозвинутою ринковою інфраструктурою, не забезпечують успішну реалізацію обмінного процесу. Водночас, існуючі форми та способи організаційно-економічної регламентації взаємовідносин господарюючих суб'єктів суміжних галузей не задовольняють їх економічні інтереси. Підвищення ефективності льонопромислового виробництва Житомирщини потребує розробки та впровадження ефективних форм взаємодії, раціоналізації організаційно-економічних зв'язків між підприємствами суміжних ланок. Враховуючи нерозвиненість інтеграційних процесів, першочерговим є питання організації агропромислових формувань (далі АПФ) нового типу у зазначеному підкомплексі та відпрацювання механізму їх функціонування при одночасному удосконаленні економічного механізму взаємовідносин між учасниками.

Агропромислові формування – це потужні агропромислові структури (компанії) з великим приватним капіталом, які використовують сучасну високопродуктивну техніку, прогресивні ресурсощадні технології виробництва сільськогосподарської продукції, розвивають на новітній технічній базі великомасштабну переробку сільськогосподарської продукції і власну торговельну мережу [4]. Вони мають можливість оптимізувати та концентрувати внутрішні фінансові потоки й спрямовувати їх на вирішення актуальних завдань зі створення конкурентоспроможної продукції, організувати логістику, запроваджувати сучасний менеджмент. Агропромислові формування у льонарстві можуть мати різний юридичний статус і неоднакову форму організації агропромислового виробництва. Зокрема, такі агропромислові формування можуть функціонувати як підприємства зі статусом господарських товариств, кооперативу, державного підприємства, об'єднання (корпорації, концерну), холдингу.

Агропромислові формування можуть бути створені одним із двох шляхів (див. рис.).

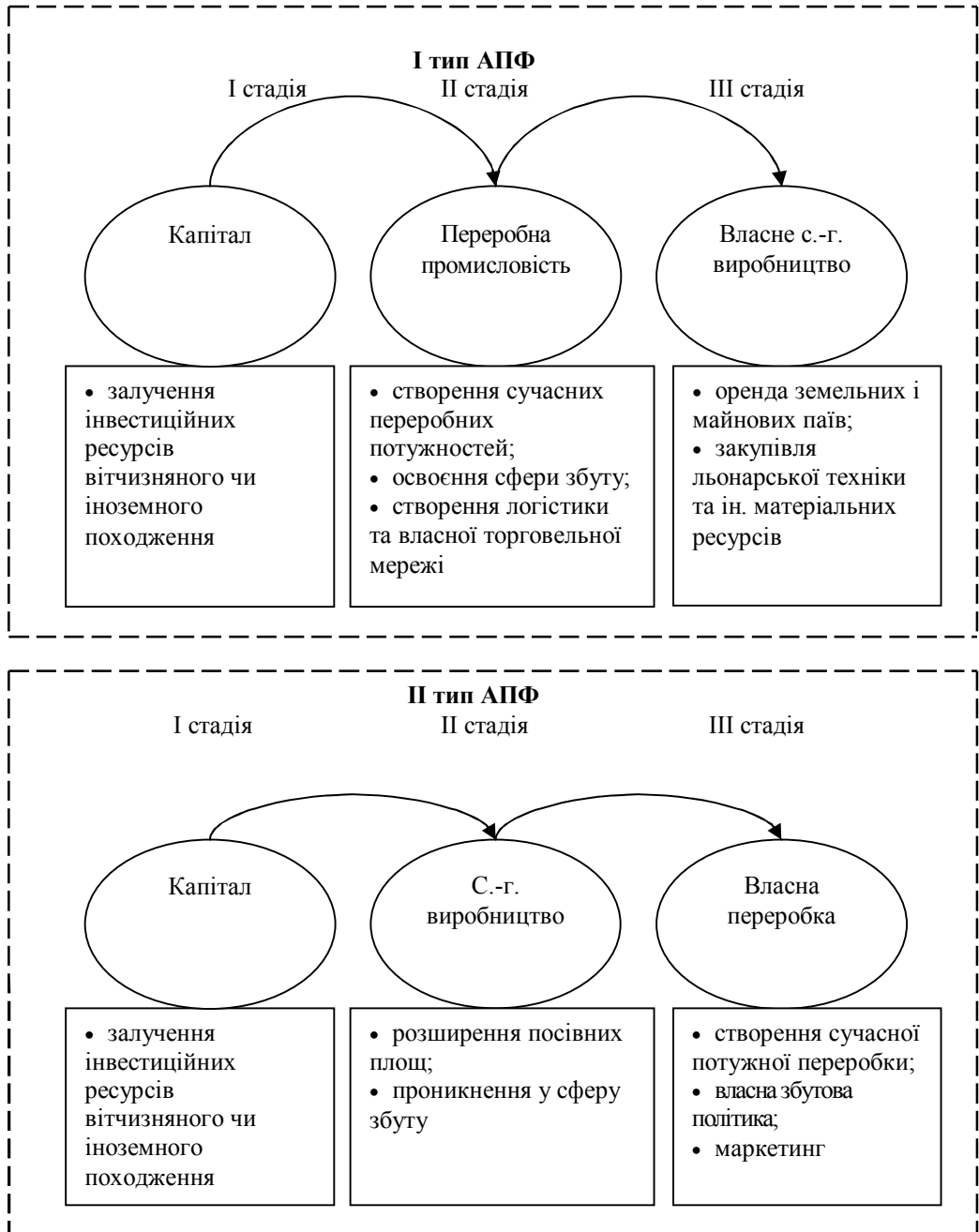

Рис. 1. Перспективні типи АПФ у льонарстві

Джерело: власні дослідження.

Перший з них оснований на тому, що капітал з різних сфер діяльності вітчизняного чи іноземного походження спочатку вливається у переробну промисловість, і після створення сучасних переробних потужностей здійснюється освоєння сфери збуту через створення логістики і власної торговельної мережі. З накопиченням необхідних фінансових ресурсів на третій стадії створюється власне сільськогосподарське виробництво через оренду земельних і частково майнових паїв та закуповуються необхідні ресурси, насамперед, сучасна техніка.

Прикладом такої форми агропромислового формування у льонопромисловому підкомплексі є СТОВ «Смільчинельон». За рахунок залучення у льонозавод іноземних інвестицій у розмірі 500 тис. дол., з яких майже 200 тис. дол. витрачено на придбання сучасної техніки, засобів захисту льону-довгунця, мінеральних добрив, підприємство збільшило орендовану площу до 1 тис. га, на якій вирощує льон. Таким чином, були створені сприятливі умови для поєднання вирощування, зберігання, доробку насіння та переробку льонотрести й реалізації льоноволокна.

Другий шлях створення агропромислових формувань пов'язаний з диверсифікацією аграрних підприємств. Завдяки інвестиційним ресурсам аграрне підприємство проникає у сферу торгівлі та розвиває потужні переробні виробництва. Прикладом такої стратегічної орієнтації є будівництво міні-льонозаводу ТОВ «Можарівське» Овруцького району Житомирської області за умов припинення діяльності Овруцького льонозаводу.

Шляхом зосередження вирощування і первинної переробки льону-довгунця в одному об'єкті власності функціонує агрофірма «Брусилів» Брусилівського району Житомирської області. У 2003 р. було побудовано та введено в дію льонозавод потужністю 566 тонн волокна на рік. Метою його організації є підвищення ефективності льонарства за рахунок отримання прибутку від реалізації вже кінцевої продукції – льоноволокна. Функціонування льонозаводу в 2008 р. допомогло знизити дію негативних наслідків господарювання несприятливого для галузі року. Так, у зазначеному році валовий збір льонотрести в господарстві становив 643 тонн, у тому числі з 1 га – 10,7 ц, виробнича собівартість 1 ц дорівнювала 86 грн. Із загального обсягу виробництва стандартна треста становила 400 тонн, ціна реалізації якої – 1200 грн за т., решта – треста сортономером 0,5 (235 грн/т).

Від реалізації підприємство отримало більше 105,1 тис. грн виручки за собівартістю виробленої продукції – 553 тис. грн, рівень збитковості виробництва становив близько -81%. Проте, за рахунок подальшої переробки льонотрести на льоноволокно та його реалізація дозволила зменшити збитковість до -12,4 %. У 2005 р. агрофірма «Брусилів» розширила посівні площі льону-

довгунця до 600 га. Висіваються такі високопродуктивні сорти, як *Український-2*, *Рушничок*, *Український-3*, *Український ранній*. Висівання даних сортів льону та використання сучасної технології вирощування забезпечує отримання урожаю в розмірі 1 т волокна та 0,8 т насіння. Фірма отримала державну ліцензію на розмноження оригінального насіння. Крім сучасного льонопереробного заводу, фірма створила науково-виробничий і навчальний центри з проблем льонарства. Селекційна робота з льоном-довгунцем зосереджена у відділі льону, що має поле у селекційній сівозміні і необхідні матеріально-технічні засоби для здійснення лабораторних досліджень селекційного матеріалу. У селекційній роботі агрофірми використовуються методи генетичної рекомбінації шляхом різних видів схрещувань з подальшим доббором гібридного матеріалу та подальшим випробуванням, доопрацюванням й розмноженням.

Необхідно зазначити, що агропромислові формування мають низку принципово важливих переваг перед іншими формами господарювання на селі (табл. 1). Однією з найбільш істотних переваг є те, що в АПФ досягається реальна інтеграція сільськогосподарського і переробного виробництва та торгівлі. Сільськогосподарська сировина з філій відправляється на власні переробні підприємства, далі – в торговельну мережу. За такої внутрішньої фірмової збутової політики і маркетингу зникає багато посередників, отже, збільшуються доходи, що дає можливість забезпечити вищу орендну плату та заробітну плату працівникам.

Варто також відзначити, що АПФ типу II мають потужну переробну промисловість, і цим відрізняються від такого ж типу інтеграції, притаманної аграрним підприємствам, які будують малопотужні переробні цехи без глибокої переробки сировини. В АПФ здійснюється великомасштабне сільськогосподарське виробництво та промислове, що дає змогу скористатися перевагами ефекту масштабу, а саме – застосовувати сучасну високопродуктивну техніку, нові технології, і завдяки цьому знижувати витрати на одиницю продукції, істотно підвищувати продуктивність праці, виготовляти продукцію високої якості, а отже, мати високий рівень конкурентоспроможності.

Водночас, розвиток сільського господарства на основі створення нових форм агропромислових формувань має деякі недоліки.

По-перше, сільськогосподарське виробництво концентрується у філіях АПФ, які, не маючи права юридичної особи, не в змозі самостійно вирішувати принципово важливих питань розвитку виробництва. По-друге, центральні офіси АПФ розміщуються за територіальними межами ведення льонопромислового виробництва, що сприяє надходженню податків в бюджет міст та виникнення проблем фінансового характеру на селі. По-третє, через велику концентрацію земель в АПФ на ринку оренди земель виникає монополізм.

Таблиця. Переваги та недоліки АПФ у льонарстві

Тип	Шлях створення	Переваги	Недоліки
I тип АПФ	Оренда земельних і частково майнових паїв та вливання капіталу вітчизняного чи іноземного походження з переробної сфери в сільсько-господарське виробництво	1. Поєднання переробки і виробництва сировини в одному об'єкті; 2. Наявність високопродуктивної техніки; 3. Розвиток великомасштабного виробництва; 4. Високий рівень конкурентоспроможності продукції.	1. С.-г. підприємства втрачають орендодавців землі і майна, оскільки останні мають можливість отримати вищу орендну плату від АПФ; 2. Зміна соціально-економічного становища на селі (відтік трудових ресурсів з неефективних с.-г. підприємств в АПФ, оскільки останні мають можливість підвищити заробітну плату працівникам).
II тип АПФ	Диверсифікація аграрних підприємств, проникнення їх у сферу торгівлі та розвиток переробки на базі сільськогосподарського підприємства	1. Високий рівень віддачі авансованого капіталу; 2. Можливість здійснення інноваційної діяльності; 3. Співпраця з науково-дослідними установами; 4. Здійснення с.-г. виробництва із застосуванням сучасних технологій вирощування льону-довгунця; 5. Розвиток селекції та насінництва.	1. На початковому етапі функціонування переробні потужності АПФ є незначними, що позначається на глибині переробки льоносировини; 2. Із збільшенням розмірів АПФ виникає проблема розосередженості виробництва, що викликає складність у процесі управління та організації виробництва.

Джерело: власні дослідження.

Агропромислові формування таких типів тільки починають створюватися і тому в найближчій перспективі не будуть домінувати над іншими формами інтеграційних відносин у регіоні дослідження. Найчастіше льоносіючі підприємства Житомирської області залишаються поза сферою тісних інтеграційних зв'язків з переробними підприємствами та будують економічні відносини на тимчасових угодах купівлі-продажу. Льоносіючі підприємства втрачають значні доходи від існування таких взаємовідносин, оскільки між цінами на сировину і готову продукцію існує великий розрив. Враховуючи взаємозалежність льоносіючих підприємств і льонозаводів, доцільно будувати

економічні відносини між ними на основі рівновигідності на всіх стадіях технологічного ланцюга.

Пропонується наступна схема побудови економічних відносин між суб'єктами льонопромислового виробництва. Доцільно розподіляти доход від реалізації продукції пропорційно до нормативних витрат на кожній стадії виробничого процесу. Для льоносіючих підприємств – це витрати на вирощування льону-довгунця, виробництво трести та транспортування її до льонозаводу; для льонозаводів – витрати на вторинну переробку та підготовку льоноволокна до реалізації. В результаті кожному учасникові виробничого ланцюга направляється сума виручки від реалізації кінцевої продукції, яка дорівнює частці нормативних витрат учасника у сукупних нормативних витратах. За такого розподілу і льоносіюче підприємство, і льонозавод отримують однакову суму грошової виручки на гривню витрат та досягається рівнозначна цінова конкурентоспроможність як трести, так і льоноволокна.

Важливість даного механізму полягає в тому, що він орієнтований на економію витрат. Ті підприємства, які господарюють раціонально та скорочують витрати виробництва, досягаючи їх меншої величини від нормативних, будуть отримувати більшу економічну вигоду, ніж ті учасники, в яких витрати збігаються або перевищують нормативні. Однак, виникає інша проблема, що стосується недосконалості механізму визначення нормативних витрат та пропорцій розподілу грошової виручки від реалізації кінцевої продукції. Цю проблему необхідно вирішувати на законодавчому рівні.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Підвищення конкурентоспроможності льонопродукції на всіх етапах її просування: від виробника сировини до споживача готової продукції потребує пошуку ефективних форм взаємодії й організаційно-економічних зв'язків між підприємствами суміжних галузей. Пріоритетним напрямом розвитку інтеграційних процесів у льонопромисловому підкомплексі на ближчу перспективу є створення вертикально інтегрованих структур, які працюватимуть на основі поглиблення контрактних взаємовідносин сільгоспвиробників із льонозаводами при одночасному удосконаленні економічних відносин між ними шляхом використання принципу одержання рівновеликих прибутків на рівновеликий авансований у виробництво волокна капітал. Слід також створювати горизонтально інтегровані структури. Перспективним є створення багатофункціональних обслуговуючих льонарських кооперативів, членами яких будуть дрібні та середні льоносіючі підприємства.

Література

-
1. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз: монографія. / В.Г. Андрійчук – К.: КНЕУ, 2005. – 292 с.
 2. Галузева програма розвитку льонарства України на 2010–2015 рр. [електронний ресурс] – <http://www.minagro.gov.ua/page/?n=7203>.

3. Енциклопедія бізнесмена, економіста і менеджера / за ред. Р. Дяківа. – К.: Міжнар. економічна фундація, 2002. – 703 с.
 4. Енциклопедичний словник. Сучасна ринкова економіка. Державне регулювання економічних процесів / заг. ред. проф. Кушлин В.І. – К., 2004. – 342 с.
 5. Карпець І.П. Льонарство України та Франції / І.П. Карпець, С.О. Вареник, В.В. Габенець // Вісн. аграр. науки. – 2004. – № 3. – С. 83–84.
 6. Про особливості приватизації майна в АПК: Закон України від 10.07.96 р. № 290/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 41. – С. 188.
 7. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України від 23.03.2000 № 1602 – III // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2000. – № 25. – С. 195.
 8. Програма розвитку льонарства Житомирської області на 2006–2010 роки / Гол. упр. економіки Житомир. облдержадміністрації. – Житомир, 2006. – 11 с.
 9. Саблук П.Т. Основні напрями розвитку високоефективного агропромислового виробництва в Україні / П.Т. Саблук // Агроінком. – 2002. – № 4–7. – С. 2–7.
 10. Треста лляна. Технічні умови / Держспоживстандарт України. ДП «Житомирський регіональний центр стандартизації, метрології та сертифікації». – К., 2004. – 14 с.
-
-